

льної вузівської як державної, так і недержавної освіти (відповідні спеціальності і спеціалізації), дипломатичної Академії МЗС України, післядипломної освіти та курси підвищення кваліфікації і перепідготовки кадрів. Провідну роль у підготовці фахівців для дипломатичної служби України, в тому числі і економічної дипломатії, відіграє Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, який згідно Указу Президента України від 30.05.1995 р. визначено „головним навчально-методичним центром по підготовці на базі повної середньої освіти спеціалістів для роботи у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики України”. Указом юридично затверджено фактичний статус Інституту у структурі вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку міжнародників, і водночас, покладено місію бути свого роду координатором в цій сфері. Здійснюючи підготовку фахівців за спеціальностями „міжнародні відносини”, „міжнародне право”, „міжнародні економічні відносини”, „міжнародний бізнес” та „міжнародна інформація”, Інститут, по суті, є головним джерелом формування кадрового потенціалу для МЗС, Мінекономіки, Мінфіну, Нацбанку, Державної митної служби України. На відділенні післядипломної освіти цього вищого навчального закладу другу вищу освіту отримують співробітники різних державних та комерційних інституцій які мають відношення до зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності нашої держави.

Вирішення проблеми формування кадрового потенціалу української дипломатії, в тому числі і економічної, підвищення ефективності його використання, покликана забезпечити Дипломатична академія МЗС України, створена у 1995 році та курси підвищення кваліфікації працівників МЗС, що створені на її базі. Стратегія розвитку Дипломатичної академії на перспективу визначається потребою вдосконалення її навчальної та наукової діяльності, в першу чергу її якісних параметрів, зокрема, розширення фундаментальної професійної підготовки дипломатів, в тому числі і дипломатів-економістів.

Глибокі професійні знання, високий рівень загальної ерудиції та культури, досконале вільне володіння державною та іноземними мовами (мовою країни перебування) – це ті якісні параметри потенціалу економічної дипломатії нашої держави, що забезпечують і забезпечуватимуть у майбутньому повномасштабну реалізацію її зовнішньоекономічних пріоритетів.

Джерела та література

1. А.П. Румянцев. «Українська дипломатія» - Українська дипломатична енциклопедія. К., Знання України, 2004, т.1, с.373.
2. “Комерційна дипломатія. Торговельна політика і право” – Навчальний посібник. Львів, 2005.
3. В.Д. Щетинин. «Экономическая дипломатия» - Учебное пособие, М., Знания, 2001.
4. Краткий внешнеэкономический словарь. – М., Международные отношения, 1984. – С. 220–221.
5. Г.Каррон де ла Каррьер. Экономическая дипломатия. Дипломат и рынок. М. 2003.

Герасимчук В.Г., Корогодова О.О.

УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Вступ

Розвиток геостратегічної ролі України сприяє позитивній динаміці ротації рекреаційних потоків. Важливим напрямом у формуванні та реалізації інноваційної політики є участь держави у багатосторонньому міжнародному співробітництві. Членство України у Всесвітній туристській організації та у Європейській туристичній комісії створює передумови розвитку національного туризму відповідно до тенденцій світового рекреаційного ринку зі залученням прогресивних технологій, результатів наукових досліджень й інвестицій.

Управління ефективністю діяльності інституційних одиниць в умовах обмеженості факторів виробництва має особливе значення для постановки проблеми відтворення ресурсів у регіонах, визначених урядом України пріоритетними у сфері рекреаційної діяльності. Прикладом такої зони є Автономна республіка Крим, рекреаційний потенціал якої визначає спеціалізацію території та слугує критерієм формування територіального рекреаційного комплексу (ТРК).

Вагомий внесок у теорію дослідження ефективності зробили В.В. Білик [1], В.В. Галасюк [2], В.Г. Чирков [9], Є. Нілі [7] та ін. Проблемам розвитку рекреаційного господарства присвячені праці О.В. Живицького [4], І.В. Зоріна [6], Н.М. Ветрової [5], Т.Н. Скоробогатової [9]. Проте, дослідження проблеми управління ефективністю підприємств ТРК в умовах глобалізації ще не знайшли достатнього наукового обґрунтування.

Постановка завдання

Необхідність вивчення особливостей функціонування підприємств рекреаційної сфери в умовах процесів інтеграції та глобалізації з метою розробки методів управління ефективністю визначила вибір теми дослідження. Завданням роботи є теоретико-методичне обґрунтування та розробка напрямів управління ефективністю діяльності підприємств ТРК регіону з урахуванням його соціальних, економічних і екологічних особливостей у контексті здійснення регіональної політики держави.

Для пізнання сутності досліджуваних явищ та процесів рекреаційної сфери у використанні гипотетико-дедуктивний, статистико-часовий та індуктивний методи. Для здійснення оцінки рекреаційних ресурсів АР Крим застосовані методи спостереження, порівняння, виміру та методи експертних оцінок. Для класи-

фікації курортних об'єктів за рейтинговою шкалою використані методи аналізу та синтезу. Для вияву динаміки сезонного фактору застосовано екстраполяцію трендів. Визначення впливу природоресурсних і сервісних параметрів на політику ціноутворення реалізовано за допомогою експертних оцінок. Для побудови моделі виміру економічного ефекту від рекреації і наступної рейтингової оцінки підприємств використано середовище розробки Microsoft Visual Studio 7.1 за допомогою мови програмування C#.

III. Результати

За своїм змістом ефективність характеризується результатом інноваційної діяльності – економічним, соціальним, екологічним, науково-технічним [9]. Трансформація механізму господарювання суспільства з індустріального типу виробництва-розподілу-обміну-споживання у інформаційну модель соціально-орієнтованої ринкової економічної системи означає організацію управління на основі прозорості інформаційної взаємодії органів державної влади і суспільства з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій. Одним з напрямів апробації подібних процесів є відповідність ефективності підприємств потребам населення у рекреації.

Важливою характеристикою ринкової ефективності є економічні категорії "потреба" та "попит", поряд з якими виникає поняття "інтерес", що визначаємо як "усвідомлену потребу". Отже, механізм формування попиту полягає у моделюванні напрямків від потреби до інтересу. Важливим аспектом ефективності є адаптивність системи, яка визначається гнучкістю процесів і відповідністю очікуванням споживачів. Вибір стратегії підвищення ефективності полягає у формуванні системи її виміру, до якої належать п'ять взаємозалежних точок зору на ефективність: задоволення потреб залучених заінтересованих сторін, внесок заінтересованих сторін, стратегії, процеси, можливості [7]. Ці фактори залежать від ефективності управління – економічної категорії, яка відображає результативність розміщення ресурсів.

В свою чергу, ми визначаємо управління ефективністю як загальний об'єктивний економічний закон, який передбачає те, що в умовах ринкової та змішаної економічної системи господарюючий суб'єкт прагне максимізувати ефективність підприємства ($E \rightarrow \max$). Таким чином, в умовах обмеженості факторів виробництва управління ефективністю діяльності інституційних одиниць має особливе значення для підвищення народногосподарської ефективності.

Ефективність формування та розвитку рекреаційних комплексів обумовлена низькою органічною будовою капіталу у туристичній галузі, наслідком чого є висока норма прибутку. Зазначена формація являє собою систему відкритого типу, що характеризується взаємозв'язками елементів народного господарства окремої країни та світового господарства. Ураховуючи специфіку діяльності установ ТРК, визначено, що управління ефективністю підприємств залежить від рекреаційної привабливості. На підставі теоретичного досвіду подано авторське тлумачення цієї дефініції як економічної категорії, яка відображає дію закону попиту на рекреаційні послуги і включає три компоненти: рекреаційний потенціал, ціну послуг і якість послуг.

Аналіз доходів підприємств ТРК показав, що сезонні коливання цін в АР Крим (рис. 1) значно впливають на рівень доходів туристичної та супутніх галузей. Для розв'язання цієї проблеми запропонована методика вияву та використання потенціалу другорядних (за критерієм попиту на туристичний продукт) регіонів [3]. Використовується оцінка рекреаційної привабливості підприємства, що заснована на визначенні та аналізі форм ефективності підприємств: зовнішньої (рекреаційний потенціал) і внутрішньої (ціни та якості послуг).

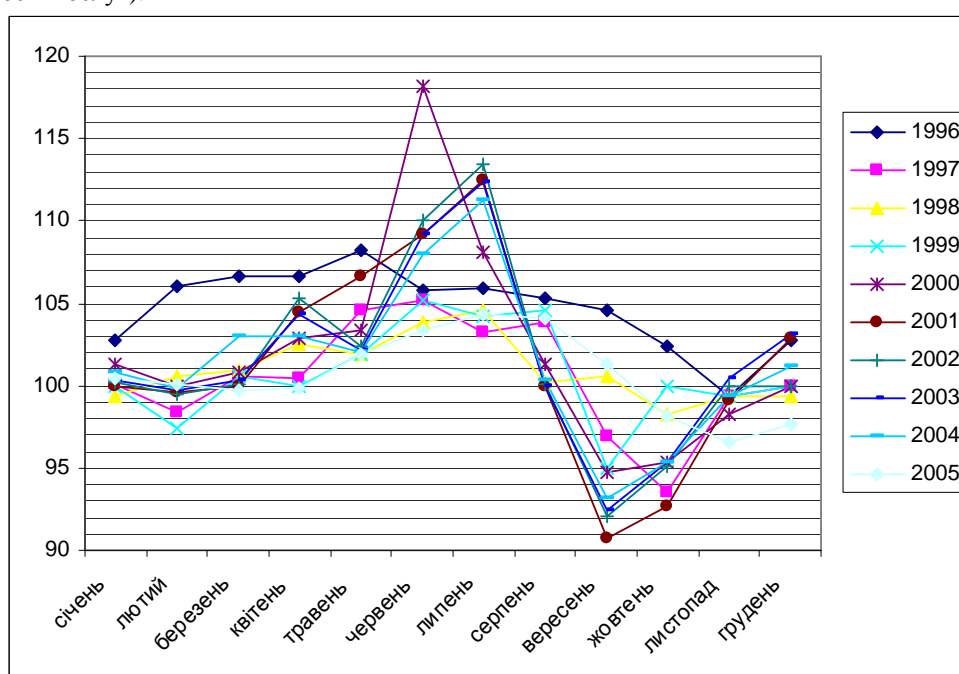

Рис.1. Сезонні коливання цін на санаторно-курортні та оздоровчі послуги

Для оцінки першого фактору передбачається визначення об'єктів, що являють найбільший інтерес для рекреантів, орієнтація на перспективні види туризму та розробка відповідних продуктів. Використовуються наступні прийоми та методи: по-перше, метод статистичних спостережень, по-друге, метод шкалування за допомогою номінальних і відносних шкал. Для переходу від натурального змісту критеріїв до балів, для кожного з них визначається мінімальне та максимальне значення. Різниця між ними розбивається на десять кратних інтервалів, кожному з яких відповідає бал від 1 до 10. загальний бал визначається для кожної групи параметрів як середнє арифметичне окремих критеріїв за формулою 1:

$$RP = \frac{\sum_{i=1}^n a_i, b_i, \dots, n_i}{n}, \quad (1)$$

де RP – рекреаційний потенціал, a_i, b_i, \dots, n_i – бали відповідних показників, N – кількість показників.

Після виставлення відповідної оцінки (у вигляді суми балів за зазначеними ознаками) та наступної класифікації курортних об'єктів ТРК за цією шкалою, переносимо отриману оцінку у рейтингову таблицю підприємств таким чином, що кількість балів, яка отримана об'єктом рекреації, переноситься на підприємства, які розташовано у цій місцевості. Ця методика має значення для виділення та розвитку другорядних районів із метою перенесення рекреаційного навантаження для подальшого поліпшення екологічного стану півострову.

Орієнтуючись на вищенаведені умови для рекреації, пропонується визначити ціну на послуги підприємств у порівнянні із цінами на відповідні послуги підприємств (розраховані методом середньої) регіонів в залежності від групи теплового режиму та оптимальної медично-рекреаційної градації. Зазначені процеси пропонується здійснювати за допомогою наступного методу: на основі експертних оцінок значущості параметрів продукції для певного сегменту споживачів кожному елементу присвоюється відповідна кількість балів за формулою 2:

$$P = \sum_{i=1}^n RK_1, SK_2 \quad (2),$$

де P – ціна; RK_1 – підсумована та помножена на відповідний коефіцієнт кількість балів, у яку оцінені природні ресурси; SK_2 – підсумована та помножена на відповідний коефіцієнт кількість балів, у яку оцінені сервісні ресурси зони.

Наступним чинником рекреаційної привабливості підприємств визначено якість послуг підприємства [3]. Головним показником якості послуг є економічний ефект від функціонування рекреаційного господарства, який визначається показниками покращення результатів суспільного виробництва, у тому числі у вигляді різниці між скороченням економічного збитку, який досягається у результаті зниження захворюваності населення протягом року після перебування в рекреаційних установах, і експлуатаційними витратами на ведення рекреаційного господарства.

Дослідження, яке проводилось на підприємствах ТРК АР Крим, показало, що статистика непрямого ефекту від користування послугами відсутня з причин територіальної роз'єднаності оздоровчих установ та медичних закладів. Для урахування оздоровчого ефекту у населення від рекреації потрібно проводити медичний огляд стану рекреантів на момент прибуття у санаторно-курортний заклад та на момент виписки, після чого протягом року методом спостережень фіксувати відхилення звичайних можливих звертань до відповідних установ за медичною допомогою.

Наведені заходи пропонується здійснювати в рамках державної програми "Електронна Україна" (завдання проекту "телемедицина"). Для виконання цієї методики запропоновано введення розподіленої установах охорони здоров'я бази даних із центральним сховищем показників на відповідному веб-порталі Міністерства охорони здоров'я України, на підставі яких визначається рейтинг підприємств рекреаційного комплексу за показником якості (рис. 2)

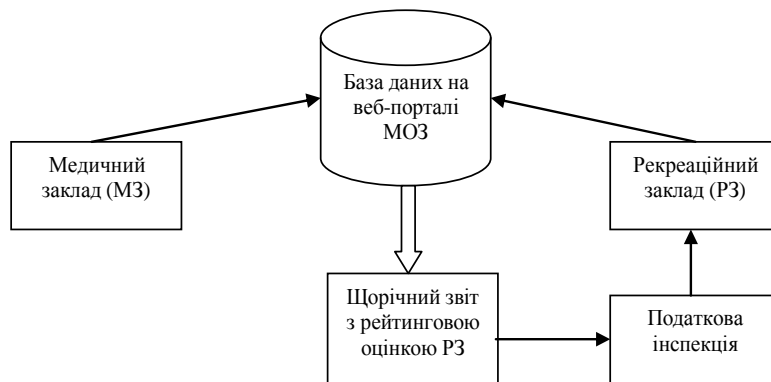

Рис. 2. Рейтингова оцінка підприємств ТРК за показником якості послуг.

Наведена методика є пропонуваним рішенням одного зі завдань Стратегії розвитку курортно-рекреаційного комплексу АР Крим [5]. Одним з результатів проведеного ранжирування рекреаційних підприємств має бути впровадження методу здійснювання диференційованої фіскальної політики за таким принципом (формула 3):

$$\begin{cases} X_{\min} \leq R \leq X_{\max} \Rightarrow K_t = X \\ Y_{\min} \leq R \leq Y_{\max} \Rightarrow K_t = Y \\ Z_{\min} \leq R \leq Z_{\max} \Rightarrow K_t = Z \end{cases} ; \text{ причому } \begin{cases} Y_{\min} = X_{\max} \\ Z_{\min} = Y_{\max} \end{cases}, \quad (3)$$

де R – рейтинг підприємства за показником якості, K_t – коефіцієнт оподаткування, X, Y, Z – визначені показники.

Аспектами рейтингового управління для конкретної економічної системи (за об’єктом нашого дослідження – рекреаційної системи) є: внутрішнє та зовнішнє рейтингове управління, причому у першому випадку об’єктом є сама економічна система та її конкуренти (база для порівняння), а метою є зміна іміджу системи у зовнішньому середовищі. Об’єктом зовнішнього рейтингового управління є партнери та контрагенти рекреаційної системи. Потенційними користувачами процедур останнього виступають інвестиційні інститути, банки, постачальники сировини та самі потенційні рекреанти. Впровадження цієї методики (рис. 3) сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємств досліджуваного регіону в межах побудови моделі сталого розвитку рекреаційного комплексу.

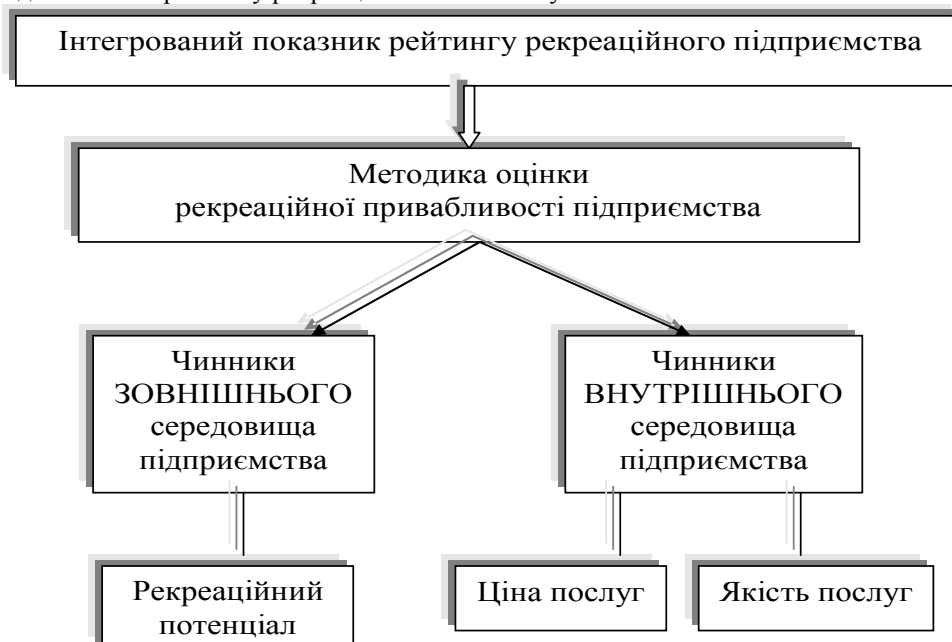

Рис. 3. Показник рейтингу господарської одиниці

Для апробації методики оцінки рекреаційної привабливості потрібно:

1) для оцінки першого чинника – рекреаційного потенціалу місцевості, де розташовано підприємство, використовувати принцип комплексності оцінки ресурсів: визначення рекреаційних об’єктів, що представляють найбільший інтерес для рекреантів методом порівняльного аналізу відвідувань та виділення на

цій підставі пріоритетних видів туризму; оцінка граничних величин рекреаційних ресурсів: визначення границь використання певних видів ресурсів; оцінка фактору сезонності та його впливу на діяльність підприємств.

2) для оцінки другого чинника (цін на рекреаційні послуги підприємств) пропонується використовувати порівняльний метод – як вихідний критерій розрахувати світову середню ціну відповідних послуг у регіонах із схожими рекреаційними ресурсами, на її підставі проаналізувати відхилення середньої ціни кожного окремого підприємства комплексу досліджуваного регіону від вихідного показника, після чого розробити заходи щодо оптимізації існуючих цін.

3) для оцінки третього чинника пропонується використовувати принцип комплексності оцінки якості: по-перше, методом спостережень виявити кількість повторних відвідувань рекреаційної зони (підприємства) та визначити причини, які сприяли залученню відпочиваючих; по-друге, методом виміру ефекту від рекреації – покращенню здоров'я рекреантів визначити якість лікувальної рекреації; по-третє, виявити кваліфікованість персоналу підприємств та їх зацікавленість в задоволенні споживачів. Потім розраховується комплексна узагальнена оцінка діяльності підприємства згідно з певною шкалою, де значення рейтингу – елемент лінійно напівупорядкованої множини.

Для переходу від натурального змісту критеріїв до балів пропонується використати наступний методичний прийом: для кожного критерію визначається мінімальне та максимальне значення [3]. Різниця між ними розбивається на десять кратних інтервалів. Кожному з інтервалів відповідає бал від 1 до 10. Загальний бал позначається як сума параметрів оцінки, які помножено на відповідний коефіцієнт, значення якого залежить від сегментаційного дослідження. Загальний рейтинг підприємств визначається за формулою:

$$R = \sum_{j=1}^{i=n} x \times k_i, \quad \text{де} \quad R = (a \times k_{1j}^i) + (b \times k_{2j}^i) + (c \times k_{3j}^i), \quad (4)$$

Висновки

Здійснювання рейтингової оцінки окремих підприємств рекреаційного комплексу регіону потрібно для процесу управління ефективністю, у якому рейтинг використовується для аналізу, контролю, обліку, прогнозування та регулювання діяльності підприємств. Тому методику обчислення рейтингу можна інтерпретувати як цільову функцію рейтингового управління, значення якої є індикатором стану територіальної рекреаційної системи.

Після цього ефективність розвитку та функціонування підприємств рекреаційного комплексу зводиться до наступного: а) аналіз інвестиційної привабливості галузі, розробка сценарного прогнозу розвитку галузі, прогноз зміни кон'юнктури попиту та пропозиції на внутрішніх і зовнішніх ринках; б) оцінка конкурентної позиції компанії у галузі шляхом бенч-маркінгу, а також SWOT-аналізу; в) визначення ефективності розвитку підприємства через сукупну оцінку показників економічної, соціальної, технологічної та інституціональної ефективності, які характеризують досягнення цілей організації; г) створення бази для виміру ефективності у вигляді інтегральної оцінки, яка включає рівень життя, рівень освіти, рівень охорони здоров'я та рівень соціальної активності зовнішнього середовища, що виражено у вхідних та вихідних потоках рекреантів.

Для управління ефективністю регіонального ТПК АР Крим пропонується використовувати цільову систему управління комплексним розвитком курортного господарства району. Основними положеннями системи є: підвищення ефективності економіки рекреаційного комплексу в спрямуванні досягнення світового рівня його розвитку в умовах глобалізації; підвищення зацікавленості місцевих органів влади, підприємств, організацій, населення та персоналу здравниць у розширенні рекреаційної мережі та ефективності розвитку курортів; максимальне задоволення потреб населення в комплексі послуг з відпочинку та лікуванню; забезпечення відповідності ціни на путівку сукупності послуг з рекреації. Перехід рекреаційного комплексу досліджуваного регіону на модель сталого розвитку означає збалансоване рішення завдань соціально-економічного розвитку, збереження сприятливого стану навколишнього середовища та природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення життєвих потреб існуючого та майбутнього поколінь. Наведена модель є ефективною в умовах інформаційно-інноваційного суспільства, яке зорієнтовано на оптимальне використання доступних суспільству ресурсів на базі використання інформаційно-комунікаційних технологій та перетворення знань та інформації на реальні продуктивні сили.

Джерела та література

1. Білик В.В. Ефективність малих форм підприємництва в сфері обслуговування: Дисертація на здобуття ступеня канд. екон. наук: 08.06.02. К., 1997. – С. 69-74.
2. Галасюк В.В. О двух исходных типах критериев экономической эффективности затрат // Оценщик МБ приватизации, 1999. – №9. – С.78-80.
3. Герасимчук В.Г., Корогодова Е.А. Управление эффективностью рекреационных предприятий // Матеріали першої Міжнародної науково-практичної конференції "Науковий потенціал світу 2004". Том 20. Економіка підприємства. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С. 20 – 21.

4. Живицкий А. В. Научные основы оценки социально-экономической эффективности рекреационного природопользования. Диссертация на соискание степени д-ра экон. наук. – Одесса, 1995.
5. Концепция инновационного развития региона (на примере Автономной Республики Крым). Научное издание // Барков Я.И., Боков В.А., Ветрова Н.М. и др. – Симферополь, 2005. – С.60-74.
6. Менеджмент туризма: Туризм и отраслевые системы // И.В. Зорин, А.И. Зорин, Т.А. Ирисова, Т.К. Сергеева. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 272 с.
7. Нили Е., Адамс К., Кенерли М. Призма эффективности. Карта сбалансированных показателей для измерения успеха в бизнесе и управления им / Пер. с англ. – Днепропетровск: Баланс-клуб, 2003. – 400 с.
8. Скоробогатова Т.Н. Ресурсосберегающая функция рекреационной отрасли // Культура народов Причерноморья www.nbu.gov.ua/Articles/KultNar/index.htm
9. Чирков В.Г. Эффекометрия: Популярные очерки. – К.: "Феникс", 2005. – 240 с.

Дикий О.В.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ НА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА

Вступ. Підприємство, як “відкрита” система постійно, взаємодіє з окремими елементами зовнішнього середовища: банками, іншими підприємствами, організаціями, що належать до соціально-політичних та економічних інституцій державних і міждержавних тощо, і дає змогу підтримувати певне становище, виживати в умовах, що постійно змінюються.

Середовище, в якому діє підприємство, це унікальна комбінація факторів, що перебувають у постійному русі, оскільки в залежності від розвитку економіки відбувається й зміна параметрів цих елементів.

У науковій літературі існує дві, найбільш поширені, концепції щодо опису структури зовнішнього середовища підприємства (організації): неієрархічна та ієрархічна, які втілені у відповідних моделях.

Клас неієрархічних моделей базується на ідеї наявності кількох пов'язаних між собою і не підпорядкованих один одному елементів, розміщених поза підприємством. Головне тут – твердження про наявність елементів, які так чи інакше впливають на визначення цілей, розподіл ресурсів і формування місця підприємства (його іміджу) на ринку.

Ієрархічна концепція набула розвитку в багатьох працях сучасних спеціалістів зі стратегічного управління. Однією з них є модель ієрархічної структури середовища, запропонована У. Діллом¹ та розвинена А. Томпсоном².

Рис. 1. Модель середовища організації (за Діллом та Томпсоном)

Автори доводять, що існують три різні середовища: внутрішнє, яке перебуває під впливом і контролем підприємства; “середовище завдань” до якого входять організації, що безпосередньо пов'язані із визначен-

¹ Dill W. Environment asan Influence on Management Autonomy Administrative Science Guaterly/-1958.-Vol.2.№3

² Thompson A.A., Strickland A.J. Strategic Management: Consept and Cases. 1987 4-th ed. University of Alabama, Business Publication Inc., Plano, Texas.